

Abstract

RhetoricaScandinavica, ISBN 1397-0534

No 65, 2013, pp 25--39

Publisher: Retorikförlaget AB

Author Marie Lund, Aarhus University.

Title "Speechwriting and Style" [Taleskrivning og stil].

Abstract The article investigates speechwriting in contemporary rhetorical criticism as well as ancient sources, the latter with a particular focus on the concept of dramatic character: ethopoeia. The investigation has two perspectives: in the first, the speech is viewed as a tailored dress made to fit the speaker, in the other the speech is thought to express the individuality and personality of the speaker. Especially the latter seems to be dominant in the practice and theory of contemporary speechwriting. The article concludes that a third perspective, allowing for a more dynamic and constitutive conceptualization of speechwriting, is needed.

Keywords speechwriting, style, logography, ethopoeia, constitutive rhetoric.

Marie Lund er lektor i retorik ved Institut for Æstetik og Kommunikation, Aarhus Universitet. Hun har blandt andet (med Hanne Roer) redigeret "Retorikkens aktualitet. Grundbog i retorisk kritik" (2014 [2006]). Hun arbejder i øjeblikket på bogen "An Argument on Rhetorical Style".
E-mail: retml@dac.au.dk

Marie Lund:

Taleskrivning og stil

Artiklen undersøger taleskrivning for andre med nedslag i moderne retoriske teorier og antikke kilder, sidstnævnte med et særligt fokus på begrebet for dramatisk karakterdannelse: *ethopoiia*. Undersøgelsen foretages ud fra to perspektiver: det ene anskuer talen som en skræddersyet klædedragt der skal være tilpasset taleren, det andet anser talen for at udtrykke talerens personlighed. Særligt den sidste forståelse synes at dominere moderne taleskrivnings teori og praksis. Artiklen konkluderer at der er behov for et tredje perspektiv som tillader et mere dynamisk og konstitutivt grundlag for at forstå taleskrivning ud fra.

I november 2012 var det danske folketingsmedlem og tidligere minister Bertel Haarder inviteret til at tale ved et kursus for taleskrivere.¹ Selv om han i sine mange år som minister inden for forskellige områder havde været kendt for at skrive sine egne taler i stedet for at bruge dem der var skrevet af embedsmændene, tilvejebragte han dagens gennemgående metafor for logografi: "Talen skal være skræddersyet til taleren: den skal være tilpasset livvidden og benlængden." I løbet af dagen vendte andre af deltagerne gentagne gange tilbage til metaforen der etablerer en lighed mellem talen og en klædedragt. En anden topos om taleskrivning blev dog også brugt flere gange af oplægsholdere og publikum: at talen skal udtrykke talerens personlighed.

Rent praktisk hentyder begge topoi nok til at taleskriveren må erhverve sig kendskab til talerens generelle referenceramme ved at sætte sig ind i hendes holdninger, erfaringer, smag, baggrund, familiære forhold og så videre. Men nok så meget ved-

1 Logografdagen er en årligt tilbagevendende begivenhed arrangeret af det københavnske konsulentfirma Rhetor. Her samles taleskrivere for ministre, politikere og erhvervsledere for at høre foredrag og udveksle synspunkter om at skrive taler for andre.

rører de sprog og stil. De to måder at anskue taleskrivning på – som henholdsvis en klædedragt og som udtryk for talerens personlighed – er ingenlunde grebet ud af luften. Tværtimod er de sejlivede topoi i den vestlige kultur og har rødder tilbage til den antikke retoriske teori, i hvert fald hvis man slår efter i Wolfgang G. Müllers *Topik des Stilbegriffs* (1981). Det er min tese at Müllers teori om to dominerende topoi for stil kan anvendes til at begribe også retorisk teori om taleskrivning for andre, og jeg vil i det følgende lede efter de to topoi gennem nedslag i den noget usystematiske retoriske teori om taleskrivning. Jeg sammenligner den nyere teori med ”ethopoiia” som er et begreb for karakterskildring i den antikke retorik. Jeg formulerer i forlængelse heraf tesen om at en tredje og mere konstitutiv topos er nødvendig, hvis vi skal forstå hvad der egentlig er på spil i taleskrivningens teori og praksis, og runder af med et bud på hvordan denne kunne navngives.

Hvis er talen?

I artiklen ”Ghostwriting and the Rhetorical Critic” (1960) reflekterer Ernest G. Bormann som en af de første over hvad det betyder for retorisk kritik at taler i tiltagende grad udarbejdes af professionelle taleskrivere. Når den retoriske kritiker studerer biografiske detaljer for at kunne forstå hvilke ideer der ligger til grund for talen, bliver det også relevant at forholde sig til *ghostwriting*. Bormann refererer en analyse af Franklin D. Roosevelts udarbejdelse af taler der viser at adskillige personer bidrog med formuleringer og idéer. Problemet med taleskrivning er ifølge Bormann at afsenderen sløres: ”Was the ”quarantine” expression in Roosevelt’s address of October 5, 1937, actually Roosevelt’s, or Rosenman’s, or Ickes’?”²

Det mest personlige aspekt af taleskrivning, talerens stil, er også samtidig det, der efter Bormanns mening påvirkes mest af taleskriverens indblanding. Han citerer Marie Hochmuth Nichols som antager at en tales stil fortæller kritikeren noget om både talerens personlighed og hans forestilling om forholdet til publikum: ”If style is the man himself, then a close scrutiny of the details of style should tell us what manner of man is doing the speaking and in what relationship he conceives himself to be with his audience.”³ Bormann selv lægger mindre vægt på retoriske kvaliteter som forholdet til publikum og mere på repræsentationen af talerens personlighed: ”The ghostwriter understands the importance of using a style that is appropriate to the speaker. He makes every effort to adapt his language to the personality of his client.”⁴

Bormann skelner mellem to skoler inden for retorisk kritik hvoraf den første karakteriseres som ”speaker-oriented rhetorical criticism,” en biografisk orienteret kritik for hvilken tekstuel autenticitet er afgørende. Den anden, som han benævner ”speech-oriented criticism,” er en formalistisk kritik der læner sig op ad kunstkritik. Bormann er imidlertid forbeholden over for at anvende taleorienteret kritik på

2 Ernest G. Bormann, ”Ghostwriting and the Rhetorical Critic,” *Quarterly Journal of Speech* 46, 3 (1960), 285.

3 Ibid. Marie Hochmuth, ”The Criticism of Rhetoric” i *A History and Criticism of American Public Address* vol. 3, red. Marie Hochmuth (New York: McGraw-Hill, 1955).

fænomenet *ghostwriting* som for ham er synonymt med det modsatte af kunstnerisk kvalitet:

[...] the ghostwriter makes the artistic criticism of speeches difficult if not impossible, because there is very little that is artistically worth studying in his efforts. The reason for this is that the ghost, writing for someone else, tends not to write as well as he can. The ghost has a tendency to be discreet and careful. He weakens adjectives and tones down the strength of statements. He knows the punishment for a misstatement or a careless word. He weighs and ponders every expression, and as a result, he dilutes the distinctiveness and strength and spontaneity of whatever writing talent he may have.⁵

For Bormann er taleskrivningens dårlige indflydelse kun endnu mere udtalt når taler er skrevet af flere taleskrivere i fællesskab: "What emerges from this process, no matter how talented the individual writers are, is a sort of grammatically correct, innocuous prose, not well suited for artistic criticism. [...] Style may be the man, but when that style is five men, it ceases to be any style at all."⁶

Bormann konstaterer afslutningsvis at den udbredte praksis med at bruge taleskrivere har skadelige konsekvenser for både retorikken i den amerikanske demokratiske offentlighed og for retorisk kritik: "As the public becomes more and more cynical about the authorship of speeches, the ethos of the speaker is undermined; the speech loses its hold upon the public as a vital factor in public affairs. The level of rhetoric declines and its function as a fundamental tool of the winnowing of ideas in a democratic society is lost. With this decline, the justification for rhetorical criticism declines as well."⁷

Taleskrivningens etik

Bormanns afslutning anslår det etiske tema som bliver genstand for selvstændig behandling i artiklen "The Ethics of Ghostwritten Speeches" (1961) skrevet det følgende år.⁸ Her foreslår han at anskue taleskrivning som et etisk kontinuum hvor tips

4 Bormann, "Ghostwriting", 286.

5 Ibid., 287. Bormann fortolker således "artistic" ret bogstaveligt som knyttet til kunstnerisk kvalitet snarere end blot formalistisk værkanalyse i nykritisk forstand. Selv om spørgsmålet om kunstnerisk kvalitet ikke er den nykritiske litteraturanalyse fremmed, synes det dog at være et vildspor at insistere på at retorik skal analyseres og bedømmes efter kunstneriske kriterier. Den formalistisk orienterede retoriske kritik med fokus på analyse af talens retoriske diskurs snarere end biografiske detaljer blev da også et stærkt fundament for retorisk kritik i de følgende år.

6 Ibid., 288.

7 Ibid. Marie Hochmuth Nichols udtrykker samme dobbelte bekymring for hvilke konsekvenser taleskrivning har for etikken og kvaliteten af offentlig tale. Marie Hochmuth Nichols, *Rhetoric and Criticism* (Baton Rouge: Louisiana State University Press, 1972).

8 Ernest G. Bormann, "Ethics of Ghostwritten Speeches," *Quarterly Journal of Speech* 47, 3 (1961), 262-267. Louis L. Einhorn påpeger at Bormanns benævnelse *ghostwriting* installerer en negativ dom i begrebet. De fleste kritikere bruger dog "ghostwriter" og "speech-writer" som udskiftelige termer. Hun citerer en anden og mere neutral definition af

og gode råd fra ægtefællen kan være acceptabelt, mens målrettet, strategisk taleskrivning ikke er det. Igen er spørgsmålet om autenticitet i repræsentation af talerens personlighed afgørende for om talen skal fordømmes som uetisk bedrag:

If the audience is to know a candidate through what he speaks and writes, then he must be honest with them and present himself as he really is. When he reads a speech that reveals to his audience a quiet humor, an urbane worldliness, subtle and incisive intellectual equipment, then he should be that kind of man. If his collaborators, one a man of quiet humor, another an urbane worldly man, and the third a man of subtle and incisive intellectual equipment, are responsible for the “image” revealed in the speech, and if the speaker has different qualities and intellectual fiber, the speech is a deceit and it can be labeled as ghostwritten and condemned as unethical.⁹

I forhold til Bormanns sondring mellem to skoler inden for retorisk kritik ligger hans egen tilgangsvinkel nærmest den første, taler-orienterede skole. Spørgsmålet om talens ophav er essentielt for denne kritiske retning der vægter biografi og tilblivelsesproces, og når afsenderen foregiver at være en anden end den der reelt har skrevet talen, opstår der etiske problemer.¹⁰

Et par årtier senere fastholder Martin J. Medhurst interessen for forfatteren og dennes indflydelse på talen tilblivelse, omend han forsøger at dreje diskussionen væk fra de etiske spørgsmål. I stedet gør han opmærksom på at en række andre – praktiske og indholdsmæssige – aspekter har betydning for analysen af talerne. Blandt andet bør den udbredte praksis med at bruge taleskrivere få konsekvenser for analysen af talerens inventionelle resurser: ”It is a choice not about ideas or arguments, but about people.”¹¹

Ifølge Medhurst løses problemet med forfatterskab ikke ved at gøre det til en etisk problemstilling: “Recognizing that the true authorship of presidential addresses is often hidden from public inspection, we reasoned that the president was nevertheless *responsible* for the speech as delivered. We “solved” the problem of authorship by transforming it into a well-meaning concern about ethics. [...] Important as these questions are, they nevertheless fail to address the basic problem of authorship and its implications for the process of rhetorical invention.”¹²

Pointen udbygges i introduktion til bogen *Presidential Speechwriting* (2003) hvor Medhurst afliver myten om at den amerikanske offentlighed ville være bedre stillet etisk set hvis præsidenter skrev deres egne taler og dermed udtrykte deres egne

ghostwriter som: “[...] one who surreptitiously prepares written and oral messages for public figures below the highest levels.” Lois J. Einhorn, “The Ghosts Unmasked: A Review of Literature on Speechwriting,” *Communication Quarterly* 30, 1 (1982), 43.

9 Bormann, “Ethics of Ghostwritten Speeches,” 267.

10 “Neo-Aristotelian rhetorical analysis typically include a biographical sketch of the speaker, considering the individual’s education, speech training, and other factors that could influence ideas and style.” Einhorn, “The Ghosts Unmasked”, 44.

11 Martin J. Medhurst, “Ghostwritten Speeches: Ethics isn’t the only Lesson,” *Communication Education* 36 (1987), 241.

12 *Ibid.*, 241.

holdninger og tanker:

As appealing as this line of reasoning may be, it is, I believe, fundamentally mistaken – for several reasons. First, presidents represent the nation, not merely themselves. They speak on behalf of the people and represent the views of the nation as refracted through the lenses of party, ideology, political and economic constraints, and situational variables. They do not – and cannot – simply state their own personal views. They need good advisors and speechwriters precisely for this reason – so that their discourse represents the best articulation of policy or position possible.”¹³

Selv om Medhurst således fremhæver styrkerne ved taleskrivning og argumenterer for at denne praksis åbner for andre kritiske problemer end de etiske, er han dog som Bormann underlagt den indflydelseslogik der kendetegner Bormanns talerorienterede skole og blandt andet giver sig udslag i en interesse for talens tilblivelsesproces. Studiet af talerens stil er imidlertid ikke knyttet til dette kritiske perspektiv alene; tværtimod synes analysen af stil helt generelt at være et af kerneområderne i retorisk kritik af taleskrivning.

Talerens stil

Som vi har set, er spørgsmålet om stil og den sproglige fremstilling af taleren et gennemgående tema i ovenstående diskussion. Ifølge Lois J. Einhorn er stilen et af de vigtigste spørgsmål i teorien om taleskrivning, og hun foreslår at ændre det gamle maxime om at 'stilen er manden' til 'style is the ghost's interpretation of the man'.¹⁴ Einhorns forslag til en nyfortolkning hentyder implicit til Comte de Buffons dik-tum "Le style est l'homme même" fra *Discours sur le style*, afholdt i Académie Française, d. 25. august 1753. Lignende allusioner til Buffon finder vi ovenfor hos Hochmuth Nichols ("If style is the man himself, then a close scrutiny of the details of style should tell us what manner of man is doing the speaking [...]") og Bormann ("Style may be the man, but when that style is five men, it ceases to be any style as all").¹⁵ Ideen er desuden helt central i den etiske fordring om at talen må

13 Martin J. Medhurst: "Introduction. Presidential Speechwriting: "Ten Myths That Plague Modern Scholarship" i *Presidential Speechwriting. From the New Deal to the Reagan Revolution and Beyond*, red. Kurt Ritter og Martin J. Medhurst (College Station: Texas A & M University Press, 2003), 10. Af andre retorikere der har arbejdet med de funktionelle snare end etiske implikationer ved udbredelsen af professionaliseret taleskrivning kan nævnes Jaap de Jong og Bas Andesweg der metodisk kombinerer kvantitativ analyse, kvalitative interviews og retorisk kritik. Se fx Jaap de Jong og Bas Andesweg, "All's Well that Ends Well: The Problem of Peroratio in Ministerial Speeches," i *Rhetorical Aspects of Discourse in Present-Day Society*, red. Lotte Dam, Lise-Lotte Holmgreen og Jeanne Strunck (Newcastle: Cambridge Scholars Publishing, 2008) og Jaap de Jong og Bas Andesweg, "Professionalizing Speech Production. Changes in 15 Years of Ministerial Speeches" i *Bending Opinion: Essays on Persuasion in the Public Domain*, red. Ton van Haaften et al. (Leiden: Leiden University Press, 2012).

14 Einhorn, "The Ghosts Unmasked," 45.

15 I et kapitel om "Ghost Writing" i en senere bog tager Nichols skarpt afstand fra at stilen

være et autentisk udtryk for talerens personlighed, at den må præsentere taleren som hun 'i virkeligheden er.'

At Buffons fængende formulering skal forstås sådan at stil inkarnerer talerens personlighed er ifølge den tyske forsker Wolfgang G. Müller imidlertid en smule forceret. For at kunne gøre rede for denne indvending er jeg nødt til først at introducere Müllers teori om to topoi der har domineret tænkningen om stil fra antikken til i dag, fremført i *Topik des Stilbegriffs. Zur Geschichte des Stilverständnisses von der Antike bis zur Gegenwart* (1981). Den første er en klassicistisk topos om stil som tankens beklædning; den anden er en romantisk idé om en identitet mellem stil og talerens personlighed. Min åbningsanekdote hvor Bertel Haarder sammenlignede talen med et stykke skræddersyet tekstil er et eksempel på den første; den anden topos møder vi i ovenstående kritiske diskussion af taleskrivning i amerikansk retorikforskning.

Hvad angår den første topos om stil som tankens beklædning ('style as the dress of thought,' 'Der Stil als Einkleidung des Gedankens') inkorporerer den ideen om at stilen er et ornament eller et stykke stof i hvilket tanken er ikklædt. Det er en visuel metafor, som ifølge Müller har sine rødder i antikken og kan efterspores i senere perioder, men når sit højdepunkt i engelske diskussioner fra det 17. århundrede.¹⁶ I denne topos har stilen en æstetiserende funktion som ornamentik, men associeres også med social rang og decorum idet stilen som tankens klædedragt skal passe til både tanken og den sociale kontekst den præsenteres i. Jonathan Swifts definition af stil er et godt eksempel på det: "Proper words in proper Places, makes the true Definition of a Stile."¹⁷ På lignende vis forbinder John Dryden klædemetaforen med korrekthed: "the clothing of [...] thoughts with such expressions as are naturally proper to them."¹⁸

Den anden topos, hvor stilen identificeres med talerens sjæl eller personlighed ('style as man,' 'style as the incarnation of thought'), har formet tænkningen om stil i endnu højere grad. Ligheden i tale og personlighed er essentiel for en moralsk forståelse af retorik blandt grækerne og romerne. Blandt andet hos Isokrates der mener at en beherskelse af talen er et tegn på dyd – og det følger heraf at man kan

giver adgang til talerens person når der er taleskrivere involveret i skriveprocessen: "Eric Sevareid's notion that "a man's own words are a man's own self," which has been our assumption, too, in doing rhetorical criticism, takes on an antique air [...]. We have long been aware that criticism is crippled in dealing with style. Attributing characteristics of style to a speaker who has a host of ghost writers around is risky." Hochmuth Nichols, *Rhetoric and Criticism*, 44-45.

16 I opslaget om "Style" i *Encyclopedia of Rhetoric* antyder Müller at denne topos falder sammen med det traditionelle stilbegreb *elocutio*: "[...] a moderate restoration of the elocutionary idea of style occurred in the age of neoclassicism in the first half of the eighteenth century." Wolfgang G. Müller, "Style" i *Encyclopedia of Rhetoric*, red. Thomas O. Sloane (Oxford: Oxford University Press, 2001), 752.

17 Wolfgang G. Müller, *Topik des Stilbegriffs. Zur Geschichte des Stilverständnisses von der Antike bis zur Gegenwart* (Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1981), 78. Jonathan Swift, *Irish Tracts 1720-1723*, red. Herbert Davis (Oxford, 1963), 65.

18 Müller, *Topik des Stilbegriffs*, 79. John Dryden, *Of Dramatic Poesy and Other Critical Essays II*, red. George Watson (London: Everyman's Library, 1971), 34.

højne sin moralske habitus gennem en perfektionering af talen. Tanken er også central i *vir bonus* idealet: en god mand der taler godt. Toposen findes i senere perioder, og blandt andre er Erasmus af Rotterdam fortaler for at stilen i stedet for at være en blind imitation af Cicero, skal reflektere talerens eller skribentens personlighed.¹⁹

Ifølge Müller udelukker de to topoi gensidigt hinanden og er hinandens konkurrenter; i nogle perioder dominerer den ene, i andre den anden. Men i romantikken besejrer toposen stilen er manden (eller tanken eller nationen) den konkurrerende topos stil som tankens klædedragt. Den endelige dødsdom over dissociationen af stil og tanke i den klassicistiske klædningsmetafor ytres af William Wordsworth: “If words be not (recurring to a metaphor before used) an incarnation of the thought but only a clothing for it, then surely will they prove an ill gift.”²⁰

Buffons diktum “Le style est l’homme même” forbindes ofte med den romantiske identifikation af personen og stil. Imidlertid argumenterer Müller for at Buffons aforisme – når den fortolkes som et autentisk udtryk for forfatternes personlighed i romantikkens ånd – bliver taget ud af sin historiske kontekst. Snarere skal Buffon forstås inden for oplysningstidens begrebsramme hvor forståelse af “l’homme” har en stærkere konnotation af social karakter og samfundsmæssig rang end i romantikken:

In der Antike bezog sich der Topos in erster Linie auf das Ideal des *vir bonus*, der Wohlredenheit und Ethos, Rednergabe und vorbildliche Moral miteinander verband. Buffon meint in seiner Fassung des Topos mit ‘l’homme’ den ‘grand écrivain’ des Klassizismus mit seiner umfassenden Bildung, seinem rationalistischen Weltbild und seiner kultivierten Lebensart [...].²¹

Müller forkaster dog ikke de mange romantiske fortolkninger af Buffons diktum som anakronistiske og malplacerede; han tager dem som bevis for at den traditionelle topos får fornyet vitalitet gennem Buffons slagkraftige formulering.

Stil og karakterskabelse

Noget tyder på at Müller tog fejl i sin antagelse om at romantikkens foretrukne topos om stilens inkarnation af digterens sjæl og tanker førte til udslettelsen af den konkurrerende topos om stilen som tankens iklædning. I hvert fald er det nemt at finde eksempler på at den lever i bedste velgående blandt talere, taleskrivere og retoriske kritikere. Blandt andet leverer Merete Onsberg i en artikel der gennemgår en række kritiske problemer vedrørende taleskrivning et lidt udfoldet eksempel: ”Taleskriveren må være bevidst om, at talen skal passe talerens talesæt, for først i actio er talen færdig. En tale kan ikke skæres som et konfektionsstykke; der må tages mål og

19 Ibid., 35.

20 Müller, *Topik des Stilbegriffs*, 90. William Wordsworth, *The Prose Works of William Wordsworth II*, red. W.J.B., Owen og Jane Worthington Smyser (Oxford, 1974) 84.

21 Ibid., 41.

rettes til efter den, der skal 'have tøjet på.'²² Hun eksemplificerer sit argument med det vellykkede samarbejde mellem præsident John F. Kennedy og taleskriveren Theodore C. Sorensen:

I det samarbejde, som udviklede sig gennem en halv snes år, skabte de, uden egentlig at være bevidste om det, Kennedys talestil. Det var ikke en stil, som Kennedy udtrykte sig i privat, men offentligt: "I believe in human dignity as the source of national purpose, in human liberty as the source of national action, in the human heart as the source of national compassion and in the human mind as the source of our invention and our ideas..." Sådan sagde Kennedy i en tale i 1960 til det liberale parti i New York. Sorensen fortsætter: "He said this and he believed it. But he had not written it and did not naturally speak of his philosophical outlook in such grandiloquent terms."²³

Det er værd at bemærke at når toposen anvendes i forbindelse med taleskrivning, bruges metaforen ikke bare til at konstituere en lighed mellem stil og en klædedragt – med de medfølgende associationer at sprog er noget tilføjet, at det har æstetiske og sociale funktioner og at det skal være passende i forhold til et i øvrigt uændret indhold. Både Bertel Haarder og Merete Onsberg giver nemlig metaforen den yderligere drejning at klædedragten skal være skræddersyet; at den skal tilpasses taleren og matche talerens individualitet.

Nærlæser man imidlertid Onsbergs eksempel med Sorensen og Kennedys samarbejde, er det faktisk ikke nogen særlig præcis illustration af klædningsmetaforen. Tværtimod lægger Sorensen selv vægt på at talens stil hverken er udtryk for Kennedys personlighed eller er skræddersyet til den. Og Onsbergs egen udlægning af eksemplet peger snarere i retning af at der i taleskrivningen foregår noget helt tredje, at det er en nyskabelse: "I det samarbejde, som udviklede sig gennem en halv snes år, skabte de, uden egentlig at være bevidste om det, Kennedys talestil."

Også Kathleen Hall Jamieson har skrevet om Kennedys særlige talestil, om end hun vurderer den i noget andet lys. Hun opfatter den markante kontrast mellem den måde Kennedy talte på i private og offentlige sammenhænge som en retorisk akilleshæl: "A person familiar only with Kennedys public speech would be hard pressed to guess that the following remarks were made by the president who asked "not what your country can do for you."²⁴ Jamieson hentyder til nogle bemærkninger som Kennedy fremsatte i en privat kontekst i forbindelse med en konflikt med amerikanske stålarbejdere: "And they kicked us right in the balls. And we kicked back. The question really is: are we supposed to sit there and take a cold, deliberate fucking?"²⁵ Som Kennedys retoriske modstykke fremhæver Jamieson Ronald Rea-

22 Merete Onsberg, "En mand er en mand, og et ord er et ord – men hvis ord er mandens? Om nogle retoriske problemer ved den politiske taleskrivning," *Retorikstudier* 11 (1998), 36.

23 Ibid. Theodore C. Sorensen, *Kennedy* (London: Hodder and Stoughton, 1965), 22.

24 Kathleen Hall Jamieson, *Eloquence in an Electronic Age. The Transformation of Political Speechmaking* (Oxford: Oxford University Press, 1988), 177.

25 Ibid. Benjamin C. Bradlee, *Conversations with Kennedy* (New York: W.W. Norton, 1975).

gan. Han formåede at holde en mere konsistent stil og fremstod som den samme person hvad enten han talte offentligt eller privat.

I en nyere artikel om stilens betydning for at fremstille talerens personlighed sammenligner Kristine S. Bruss nutidig logografisk praksis med antikke teorier om *ethopoiia*. Hun tager udgangspunkt i den erfarne taleskriver for virksomhedsledelse, Alan Perlman, som i 1980'erne og 1990'erne skrev taler for blandt andet topledere i General Motors og Kraft Foods.²⁶ Perlman, der er uddannet lingvist, henleder opmærksomheden på sin arbejdsmetode der går ud på at foretage en stilistisk profilanalyse af klienten. Analysen af den stilistiske profil har tre led: 1) sproglig stil 2) retoriske teknikker 3) intellektuel karakter.

Perlmans tre-leddede analyse sigter mod udformningen af en tale der er tro mod talerens personlighed. Det første led er analysen af klientens sproglige stil med det formål at reproducere den: "Most stylisticians acknowledge that somehow you've got to replicate the speaker's syntax. However you can, make it sound like him or her. I'm talking in terms of really simple things like short sentences, long sentences, whatever."²⁷ Bruss gør opmærksom på at Perlman med sit fokus på individuelle stiltræk afviger fra de fleste antikke teoretikere der forskriver stiltræk mere generelt, fx Aphonius der råder eleverne til at udvikle personkarakteristikken i en stil der er klar, præcis og frisk, eller Dionysios der anbefaler at bruge klare, almindelige ord.²⁸

Det andet led i Perlmans analyse handler om klientens måde at argumentere på: "How does he or she like to prove things and explain things? Tell jokes? Give facts? Amazing facts? Historical references? Stories with anecdotes?"²⁹ Ifølge Bruss ligger det originale ved Perlmans fremgangsmåde også her i at han bruger disse teknikker til at få den individuelle personlighed frem.

Det tredje led angår måden at fremskrive talerens intellektuelle karakter. Punktet minder ifølge Bruss om *phronesis*, praktisk visdom, den ene af Aristoteles' tre etosdyder, men anvendes her mere specialiseret ved primært at være orienteret mod at skabe et autentisk portræt gennem fremvisning af konkret viden.³⁰ Perlman understreger at det er plausibilitet, snarere end klientens faktiske viden som afgør hvilke emner det kan være passende for taleren at ytre sig om. Dette er ifølge Bruss helt i overensstemmelse med den praksis som antikkens taleskrivere havde:

Dionyuus described a similar approach taken by Lysias: "He often makes us believe in his client's good character by referring to the circumstances of his life and his parentage, and often again by describing his past actions and the principles governing them. And when the facts fail to provide him with such

26 Kristine S. Bruss, "Ghosting Authenticity: Characterization in Corporate Speechwriting," *Journal of Business and Technical Communication* 25, 2 (2011), 159-183. Bruss' informationer om Perlman bygger på interviews, men hun henviser også til Alan Perlmans bog *Writing Great Speeches. Professional techniques you can use* (Boston, MA: Allyn & Bacon, 1998).

27 Bruss, "Ghosting Authenticity", 168.

28 Ibid., 169.

29 Ibid.

30 Ibid., 172.

material, he creates his own moral tone, making his character seem by their speech to be trustworthy and honest (*Lysias* 19).³¹

Både hvad angår analysen af sproglig stil, argumentation og intellektuel karakter sigter Perlman med sin taleskrivning mod at ramme talerens individualitet ved at imitere talerens vanlige retoriske praksis. Anskuet i forhold til de to dominerende topoi for taleskrivning er det åbenlyst at Perlman med sin stilistiske profilanalyse forstår og formulerer sig inden for den romantiske topos der jævnfører stil og subjektivitet. Imidlertid er det en retorisk strategi der afviger noget fra de antikke udøvere af karakterskabelsen, som vi skal se nedenfor.

Ethopoiia: dramatisk karakter

Som Bruss gør opmærksom på, minder Perlmans tilgangsvinkel om det antikke begreb for karakterskabelse, *ethopoiia*:

[...] which means character making, combining the Greek words *ethos* (character) and *poiein* (to make). In one of the first ancient accounts of *ethopoeia*, Dionysius of Halicarnassus (trans. 1974) praised the Athenian speechwriter Lysias: “I also ascribe to Lysias that most pleasing quality (hê euprepestatê arête, “most fitting virtue”) which is generally called characterization (*ethopoeia*). I am quite unable to find a single person in this orator’s speeches who is devoid of character or vitality. There are three departments or aspects in which this quality manifests itself: thought, language, and composition; and I declare him to be successful in all three. (*Lysias* 8)³²

De kategorier som Dionysios identificerede i denne passage – tanke, sprog og komposition – er ikke identiske med Perlmans, om end de overlapper. Som begge systemer antyder, involverer *ethopoiia* samspillet af flere aspekter, blandt andet valget af ideer og ord der passer til en given taler.³³

Bruss skelner *ethopoiia* fra etos der er knyttet til overbevisning og handler om at skabe et fordelagtigt indtryk af taleren gennem styrkelse af klogskab, moralsk karakter og velvillighed over for publikum. *ethopoiia* er en stilistisk orienteret variant af etos, en kategori for såkaldt ’dramatisk karakter’. Også i George A. Kennedys beskrivelse af *ethopoiia* finder man betegnelsen ’dramatisk karakter’:

Under Greek law it was customary for a man to plead his own case, though he might deliver a memorized oration which another had written and might introduce advocates who would speak for and after himself. In the former case ethos came to have a peculiar importance, for to achieve a successful effect the speech writer had to weave into the speech the actual character of the speaker, or at least he had to keep from saying things in a way that would be completely foreign to him. An old man and a young man must show quite

31 Ibid., 174.

32 Ibid., p. 160-161.

33 Ibid., 161.

different attitudes; a rich man would not think of things in the same way as a poor man. Such dramatic character is treated by Aristotle under style [...] and is called *ethopoia* by critics (e.g. Dionysius of Halicarnassus, *Lysias* 8).³⁴

Som Kennedys eksempel fra Aristoteles viser – at talerens sproglige stil og holdning kategoriseres i forhold til den sociale erfaring der følger med alder og økonomisk position – er antikkens teorier om dramatisk karakter oftest orienteret mod typologier snarere end individualitet. William Levring Devries opsummerer de seks kategorier som ifølge Dionysios af Halikarnassos bruges til at skabe oratorisk etos: ”This oratorical ethos involves six points, the race, family, age, principles, lot, and pursuits of the person.”³⁵ Som det sidste punkt er personens profession afgørende for hvad han kan tale om og hvordan: livet former sig forskelligt afhængigt af om man er soldat, læge, orator eller landmand.

Selv om Bruss betoner at Perlmans metode i modsætning til de græske logografer og teoretikere sigter mod at være ’tro’ mod talerens egen stil, er der tilsyneladende også eksempler på sammenfald i strategier mellem den moderne og antikke taleskriver. I hvert fald genfortæller Bruss hvordan Perlman indledte en skriveproces for en administrerende direktør med at stille spørgsmål til netop professionens typologi som en inventionel resurse:

Perlman’s question, ”What should the chairman say?” marks a typical starting point for dramatic characterization, drawing attention to the type of character for whom words are being chosen. In the ancient world, students began their ethopoetic exercises in the same way, prompted by questions such as, “What words would a man say to his wife when leaving on a journey? Or a general to his soldiers in time of danger? (*Theon*, trans. 2003, 8.115). For *ethopoeia* to be effective, writers must understand what sort of words should be appropriate for different types of characters.³⁶

Generelt kan vi dog identificere Perlmans stilanalyse som orienteret mod autentisk gengivelse af talerens unikke stemme. Her forholder det sig anderledes med de antikke logografers typeorienterede stil hvis pejlemærke er den sociale rolle i en samfundsmæssig kontekst. Denne tilgang til taleskrivning der konstruerer karakterdannelsen i forhold til andre sociale positioner, synes ikke at være uforenelig med stiltoposen talen som tankens klædedragt. Begge har fokus på at talen skal passe til den sociale kontekst og talerens samfundsmæssige position – snarere end at være et autentisk udtryk for talerens personlighed.³⁷

34 George Kennedy, *The Art of Persuasion in Greece* (Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1963), 91-92.

35 William Levring Devries, *Ethopoia. A Rhetorical Study of the Types of Character in the Orations of Lysias* (Baltimore: John Murphy & Co., 1892), 10.

36 Bruss, ”Ghosting Authenticity,” 164. Bruss gør opmærksom på at der ovenud også findes visse eksempler på mere individualiseret karakterskabelse i antikke taler. Hun henviser til flere kilder der hævder at flere af karaktererne i Lysias’ taler er unikke individer. *Ibid.*, 169.

37 I Devries’ opsummering af Dionysios’ traktat om Lysias er afsnittet om ’det passende’ helt rensat for refleksioner om individual karakterdannelse: ”To be appropriate to the speaker an oration must be adapted to his age, race, training, pursuits, mode of life and other

Konstitutiv stil

Det er indlysende at Müllers teori om to dominerende stiltopoi kan anvendes til at forstå nogle af omdrejningspunkterne i nyere og ældre retoriske teorier om taleskrivning. Moderne retorisk kritik synes alt overvejende at orientere sig mod toposen stil er manden, og selv om mange af de teoretiske diskussioner går ud på at kritisere toposens gyldighed i forhold til at anvende den på taleskrivning, er det snarere en kritik af taleskrivningens etiske, kvalitative og samfundsmæssige implikationer, end det er et egentligt opgør med tanken om at sprog og stil kan være et udtryk for talerens personlighed.

Omvendt finder vi i moderne retorisk kritik også eksempler på toposen om at talen i emnevalg, argumentation, stil og sprog skal passe til taleren – endda med den kvalificering at talen skal være skræddersyet. Denne topos kan godt tænkes ind under den mere typeorienterede tilgang til karakterbeskrivelsen som findes i de fleste antikke teorier om *ethopoia*. I denne optik afhænger en vurdering af hvad en taler kan tale om – og hvordan – nemlig af en nøje analyse af personens sociale position og erfaringsgrundlag. En indvending kunne være at når klædemetaforen kvalificeres til at være udformet i et individuelt snit, trækker den måske i retning af den anden topos, stil som manden. Imidlertid kan man også godt forsvare at *ethopoia*, det vil sige udformningen af en talers karakter på baggrund af en analyse af alder, slægt, profession og så videre, kan minde om skræddersyning.

De to topoi kan således bruges til at analysere og forstå retoriske teorier om taleskrivning, men de kan på den anden side ikke gøre det udtømmende. I det materiale jeg diskuterer ovenfor, er der flere eksempler på teoretiske og analytiske 'rester' i form af modsigelser. Et af dem finder vi i Bruss' divergerende fortolkninger af taleskriveren Perlmans praksis. I første omgang leder Perlmans fokus på autenticitet og præcis gengivelse Bruss frem til en konklusion der primært er funderet i toposen talen som udtryk for talerens personlighed: "The skillful ghost is a master of mimesis, attuned to character types, the distinctive characteristics of individual speakers, and conversational style. The result is the seemingly natural, artless expression of character, an aesthetic ideal valued by practitioners in ancient as well as contemporary time."³⁸

Imidlertid rummer artiklen adskillelige modstridende udsagn. Andre steder lægger Bruss nemlig vægt på at Perlmans praksis er fortolkende og baserer sig på en mere konstitutiv stiltopos. Dette er for eksempel tilfældet i spørgsmålet om plausibilitet i karakterskabelsen som jeg diskuterede ovenfor. Her er Perlman på linje med sine antikke forgængere i en ret fri fortolkning af hvad taleren *kunne* vide, snarere end ved. Bruss antyder noget lignende da hun forsigtigt åbner den etiske diskussion der har beskæftiget andre retoriske kritikere: "But when does effective characterization cross an ethical line? As this analysis shows, authenticity, or true-to-life por-

characteristics. With respect to the audience the writer must consider whether the speech is addressed to the jury, the senate, the assembly, or the masses. Further, the style must vary with the parts of the speech as well as with its subject." Devries, *Ethopoia*, 11.

38 Bruss, "Ghosting Authenticity," 177.

trayal, is a rhetorical creation.”³⁹ Den sidste sætning – at autenticitet er en retorisk konstruktion – demonstrerer en anden radikalitet i konklusionen som ikke stemmer overens med den ellers foretrukne topos om talen som udtryk for talerens personlighed.

Også Onsberg og Jamiesons fortolkning af Kennedy og Sorensens samarbejde peger i den retning. Frem for at se talen som den perfekte klædedragt eller som et transparent medium til at formidle talerens identitet, påpeger de begge at Kennedys offentlige talestil – på godt eller ondt – faktisk skabte noget nyt.

Noget tyder altså på at der er behov for en tredje topos som supplement til de to som jeg i det foregående har argumenteret for kan udvikles på baggrund af Müllers *Topik des Stilbegriffs*. Denne tredje topos om taleskrivning for andre er funderet i en konstitutiv topik hvor sproget anses for at være skabende af mening og identitet.⁴⁰ Den forvandler dog langt fra logografen til fiktionsforfatter der frit kan opfinde talerens holdninger, sprog og karakter. Tværtimod må taleskriveren gribe fat i eksisterende fortællinger mellem taleren og publikum og bygge videre på dem. Men det vil være en topos der giver taleskriveren flere retoriske muligheder fordi taleskriveren i højere grad kan reartikulere eksisterende subjektpositioner. Den konstitutive topos tilbyder at se taleskrivning i et andet lys: Taleskrivning er ikke først og fremmest en forpligtelse på at reproducere en allerede etableret stereotypi; det er en performativ og dynamisk proces der tillader nye valg, nye retninger, nye handlemåder.

Taleskrivning som kogekunst

Et sidste, vigtigt skridt må til for at følge undersøgelsen af taleskrivning og stil til dørs. Ovenfor så vi i forbindelse med den almindelige reception af Buffons formulering 'stilen er manden' hvordan Müller påpeger at den egentlig bygger på en skævlæsning af Buffons begrebsverden. Imidlertid anerkender han formuleringens styrke fordi den virker; den identificerer nemt tanken om at stilen er en inkarnation af tanke eller person. Müller forklarer indledningsvis at hans tilgangsvinkel til topos-begrebet baserer sig på den traditionelle dobbelte natur af topik som det refererer til både det centrale argument og tanke og til en velkendt, almindelig formulering.⁴¹ Det følger heraf, siger Müller, at en topos' betydning og gennemslagskraft afhænger af hvor prægnant den formuleres.

Inspireret af denne tanke må mit forslag til en ny topos følges godt på vej af en slagkraftig formulering, for eksempel i form af en analogi. Litteraturen om taleskrivning er i forvejen ganske rig på analogier, og Bormann bidrager selv med nogle. Han sammenligner taleskrivning med det aftalte quiz show: "[...] the two situations are analogous. In the one instance the public was told that bank vaults protected the integrity of the questions; in the other, the speaker pretends to be delivering

39 Ibid., 178.

40 Maurice Charland, "Constitutive Rhetoric: The Case of the People Québécois," *The Quarterly Journal of Speech* 73, 2 (1987), 133-150.

41 Müller, *Topik des Stilbegriffs*, 4.

his own ideas in his own language.”⁴² Ligesom tv-quizen er taleskrivning aftalt spil og dens gennemslagskraft helt afhængig af publikums godtroenhed. Til forsvar for professionel taleskrivning er det omvendt blevet fremført at taleskrivning ikke er mere moralsk anstødelig end stenografi. Samme betoning af taleskrivningens trivialitet finder man i sammenligninger med skopudsning, hotelbooking eller bagage-løftning. Endelig sammenligner Bormann de etiske spørgsmål ved taleskrivning med forskellige akademiske aktiviteter som videnskabelige artikler, studerendes universitetsopgaver og vejledning af specialer.

Jeg vil imidlertid gå en anden vej og foreslå analogien *taleskrivning som kogekunst*. Denne topos, som Bormann også nævner i forbifarten, stammer fra Platons dialog *Gorgias* hvor Sokrates kritiserer retorik for ikke at være et fag. Retorik er en kunnen, en erfaring i at fremkalde behag og lystfølelse, kort sagt ’lefleri’.⁴³ På linje med madlavning kræver retorik ikke andet end tæft og øvelse. Uden at abonnere på Platons fordømmelse af retorikken mener jeg alligevel at kogekunst kunne være en rigtig metafor for taleskrivningens kreative og konstitutive praksis. Som kokken har tale-skriveren nogle råvarer som hun tilbereder efter bedste evne, og ud af det opstår noget nyt. Noget afhænger af råvarernes kvalitet, noget af kokken og køkkenperso-nalets faglige kunnen, andet igen af kokkens vilje til at imødekomme gæsternes forventninger – og en hel del af hendes talent for at overgå dem! Ikke mindst kræver en vellykket middag hendes sans for timing. Dertil kommer selvfølgelig mindre håndfaste kvaliteter som smag, æstetik og bestræbelsen på at give den helt uforglemmelige oplevelse ingen tør gå glip af. Kogekunst må være den helt rigtige metafor for taleskrivning.

42 Bormann, ”Ethics of Ghostwritten Speeches,” 262.

43 Platon, *Gorgias* (København: Gyldendal, 1977), 40

Litteratur

- Bormann, Ernest G. "Ghostwriting and the Rhetorical Critic," *Quarterly Journal of Speech* 46, 3 (1960), 284-88.
- Bormann, Ernest G. "Ethics of Ghostwritten Speeches," *Quarterly Journal of Speech* 47, 3 (1961), 262-267.
- Bradlee, Benjamin C. *Conversations with Kennedy*. New York: W.W. Norton, 1975.
- Bruss, Kristine S. "Ghosting Authenticity: Characterization in Corporate Speechwriting," *Journal of Business and Technical Communication* 25, 2 (2011), 159-183.
- Charland, Maurice. "Constitutive Rhetoric: The Case of the People Québécois," *Quarterly Journal of Speech* 73, 2 (1987), 133-150.
- Einhorn, Lois J. "The Ghosts Unmasked: A Review of Literature on Speechwriting," *Communication Quarterly* 30, 1 (1982), 41-47.
- Dryden, John. *Of Dramatic Poesy and Other Critical Essays* II, red. George Watson. London: Everyman's Library, 1971.
- Hochmuth, Marie. "The Criticism of Rhetoric" i *A History and Criticism of American Public Address* vol. 3, red. Marie Hochmuth. New York: McGraw-Hill, 1955.
- Hochmuth Nichols, Marie. *Rhetoric and Criticism*. Baton Rouge: Louisiana State University Press, 1972.
- Jamieson, Kathleen Hall. *Eloquence in an Electronic Age. The Transformation of Political Speechmaking*. Oxford: Oxford University Press, 1988.
- Jong, Jaap de og Bas Andesweg. "All's Well that Ends Well: The Problem of Peroratio in Ministerial Speeches," i *Rhetorical Aspects of Discourse in Present-Day Society*, red. Lotte Dam, Lise-Lotte Holmgreen og Jeanne Strunck. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing, 2008.
- Jong, Jaap de og Bas Andesweg. "Professionalizing Speech Production. Changes in 15 Years of Ministerial Speeches" i *Bending Opinion: Essays on Persuasion in the Public Domain*, red. Ton van Haften et al. Leiden: Leiden University Press, 2012.
- Kennedy, George. *The Art of Persuasion in Greece*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1963.
- Medhurst, Martin J. "Ghostwritten Speeches: Ethics isn't the only Lesson," *Communication Education* 36 (1987), 241-249.
- Medhurst, Martin J. "Introduction. Presidential Speechwriting: "Ten Myths That Plague Modern Scholarship" i *Presidential Speechwriting. From the New Deal to the Reagan Revolution and Beyond*, red. Kurt Ritter og Martin J. Medhurst. College Station: Texas A & M University Press, 2003.
- Müller, Wolfgang G. Wolfgang G. Müller, *Topik des Stilbegriffs. Zur Geschichte des Stilverständnisses von der Antike bis zur Gegenwart*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1981.
- Müller, Wolfgang G. "Style" i *Encyclopedia of Rhetoric*, red. Thomas O. Sloane. Oxford: Oxford University Press, 2001.
- Onsberg, Merete. "En mand er en mand, og et ord er et ord – men hvis ord er mandens? Om nogle retoriske problemer ved den politiske taleskrivning," *Retorikstudier* 11 (1998), 24-61.
- Perlmans, Alan. *Writing Great Speeches. Professional techniques you can use*. Boston, MA: Allyn & Bacon, 1998.
- Platon. *Gorgias*. København: Gyldendal 1977.
- Swift, Jonathan. *Irish Tracts 1720-1723*, red. Herbert Davis. Oxford, 1963.
- Wordsworth, William. *The Prose Works of William Wordsworth* II, red. W.J.B., Owen og Jane Worthington Smyser. Oxford, 1974.
- Sorensen, Theodore C.: *Kennedy*. London: Hodder and Stoughton, 1965.